

РЕЦЕНЗІЇ

АКТУАЛЬНИЙ ТА СВОЄЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ¹

І. Бойко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.72.155>

Базовою юридичною навчальною дисципліною, частиною й складовою вищої юридичної освіти є історія держави і права України. Її вивчення тісно пов'язане зі знаннями з історії держави і права зарубіжних країн, політико-правових учень, історичних аспектів конституційного права України, теорії держави і права та інших галузей права, а також суміжних політологічних та філософських дисциплін. Серцевиною професійної правової спеціалізації майбутніх юристів має стати пізнання закономірностей, історичного досвіду національного державо- і правотворення, еволюції вітчизняного права.

Підручник професора В. М. Єрмолаєва створено відповідно до навчальної програми з курсу «Історія держави і права України», розробленої на кафедрі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Структуру і логіку висвітлення навчального матеріалу побудовано за розділами відповідно до пропонованої автором періодизації курсу. Кожна тема висвітлена за єдиним планом (із незначними варіаціями): суспільно-політичний устрій, державний лад, судові та правоохоронні органи, джерела та риси права. Автор підручника чітко визначив предмет курсу, методологію історико-правової науки і навчальної дисципліни, правомірно підкресливши важливе значення у дослідженні і відображенні її предмета таких методологічних принципів пізнання, як діалектика, історизм, об'єктивність, системність, соціального виміру держави і права. Автор послідовно дотримується методологічних принципів і методів пізнання історії вітчизняних державно-правових явищ у вивченні й викладі навчального матеріалу.

Заслужовує на похвалу структура рецензованого підручника, яка охоплює найбільш визначні періоди з історії держави і права України, узагальнюючі висновки, чіткі контрольні питання для студентів. Це й допомогло професору В. М. Єрмолаєву відтворити в підручнику не лише усталені факти історії, подати їх оцінку, а, головне, залучити нові джерела, висвітлити більш рельєфно нові її сторінки. У тексті – цікаві відомості з історії державницької і правової думки, представницьких органів в Україні, парламентаризму, конституціоналізму, органів самоврядування, державно-правового життя народу в різні історичні періоди. Особливо помітні новели у висвітленні державно-правового життя в Київській Русі, в аналізі Правди Руської, представницьких органів – віча і боярської ради, що усуває нерідкісні спрощення істориків у трактуванні державного ладу, права Київської держави (с. 28–45). Цьому сприяли відомі дослідження В. М. Єрмолаєва з історії початку

¹ Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України : підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.

вітчизняного законодавства, вищих представницьких органів влади в Україні. Автор вперше серед навчальних видань ознайомлює студентів з вічовим досвідом русичів, сеймовим досвідом українців часів Великого князівства Литовського та Речі Посполитої, історією литовських Статутів (с. 75–102). Надзвичайно цікаві й змістовні сторінки, присвячені Козацькій державі, її самобутньому праву (с. 103–194). Тут уперше аргументовано викладена історія та компетенція козацької Генеральної та Старшинської рад, подано об'єктивну оцінку їх законотворчої ролі. Щодо оцінки особистості й державотворення гетьмана Б. Хмельницького, то тут, на мою думку, ще залишаються підстави для корегування наших уявлень про роль та наслідки діяльності цього державотворця.

Надзвичайно змістовні й аналітичні сторінки підручника, присвячені відродженню української державності в 1917–1920 рр. На основі своїх попередніх досліджень, автор розлого й аргументовано подав історію Української Центральної Ради, її державо- і законотворення, не уникаючи критичних зауважень щодо її парламентського досвіду (с. 266–281). Взагалі варто зауважити, що професору В. М. Єрмолаєву вдалося найкраще відтворити демократичні традиції, історію представницьких органів влади в Україні, парламентського досвіду українців у парламентських установах Австро-Угорщини, в Державній думі Росії, в Центральній Раді 1917–1918 рр., тим збагатити історико-правові знання студентів.

У підручнику вдало використано матеріали львівських науковців про історію Галицько-Волинської держави, органи влади і права на західноукраїнських землях з XIV до XXI ст.

Насиченість тексту фактами, їх майстерний історико-правовий аналіз і легкість літературної форми викладу матеріалу в підручнику досвідченого професора – безперечно зацікавлять студентів-юристів, збагатять їхні знання про правовий досвід і традиції нашого народу.

В основі змісту рецензованого підручника лежить багаторічний авторський науковий і викладацький досвід, по-перше, участі у підготовці кількох редакцій кафедрального підручника, спільного осмислення його структури, методики викладу навчального матеріалу, а по-друге, власна плідна наукова робота з багатьох проблем історії вітчизняного державотворення. У рецензованому підручнику привертають до себе увагу його суттєві і якісні відмінності від кафедрального підручника. По-перше, В. М. Єрмолаєв широко використовує маловідомі документальні джерела: рідкісні правові пам'ятки XI–XX ст., публікації архівних джерел XIX ст., стенографічні звіти Державної думи Росії початку XX ст. тощо. По-друге, автор залучає й використовує праці видатних правознавців минулого і сьогодення, видатних державних діячів, істориків України – М. Грушевського, М. Костомарова, В. Винниченка, П. Скоропадського та ін. По-третє, органічною складовою підручника стали змістовні відомості з наукових праць самого професора В. М. Єрмолаєва – його книг «Вищі представницькі органи влади в Україні (історико-правове дослідження)» (2005 р., 272 с.); «Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика» (2017 р., 448 с.); «Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства: навч. посібник; вступ. сл. В. Я. Тація. – 2-ге вид., змін та доп. (2017 р., 392 с.); «Київська Русь: пам'ятки права (X–XIII ст. : Тексти. Переклади. Коментарі: навч. посібник (2020 р., 224 с), а також численних авторських статей з історії вітчизняного державо- і правотворення. Всі вони значно збагатили науковий доробок Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Національної академії правових наук України, а головне – зробили появу рецензованого підручника логічним і закономірним.

Тим самим професор В. М. Єрмолаєв успішно продовжує традицію своїх учителів (І. П. Софронової, А. Й. Рогожина, М. М. Страхова) на шляху фундаменталізації цієї важливої історико-юридичної дисципліни.

І ще про особливість рецензованого підручника: його автор доводить виклад історії держави і права України до сьогоднішнього дня, ознайомлює студентів з інститутами і джерелами діючого права на основі Конституції України, підводячи їх до сучасної державно-правової реальності, сприйняття і засвоєння ними спеціальних юридичних наук.

З урахуванням викладеного вище, можна зробити висновок про те, що рецензований підручник доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України В. М. Єрмолаєва «Історія держави і права України» виконаний на високому науково-методологічному рівні, є великим досягненням у виданні сучасної навчальної літератури для студентів-юристів.

*Рецензія: надійшла до редакції 08.04.2021
прийнята до друку 18.05.2021*